

Asia: VN/27386/2023-VNK-31

Luonnos valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Tarkentavat kysymykset

Millaista sidosryhmäyhteistyötä tulisi tehdä toimeenpanon aikana (yhteistyötahot, yhteistyön muoto ja fokus)?

Sidosryhmäyhteistyöhön tulisi saada mukaan laajasti erilaisia järjestöjä, jotka toimivat yhdenvertaisuuden ja antirasismien parissa. Järjestöillä on ruohonjuuritason tietoa ongelmista ja puutteista, ja siksi olisi tärkeää saada laajasti eri tahoja mukaan (kattojärjestöistä aina sinne pienempiinkin asti). Mutta tärkeää on myös saada yhteistyötä aikaan eri yhteiskunnan sektorien välillä, koska rasismia ja syrjintää esiintyy kaikilla elämänalueilla.

Miten ja missä toimenpiteissä risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi erityisesti huomioida?

-

Mitä sellaisia toimenpiteitä toimenpideohjelmasta puuttuu, joita valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon puitteissa pitäisi mielestäsi edistää?

Vihapuheen ja maalittamisen kriminalisointi

Kansanryhmää vastaan kiihottamisen lainsäädännön uudistaminen ja tarkentaminen,

Viharikosten parempi tunnistaminen

Useamman kielen rekisteröiminen väestötietojärjestelmään.

Islamofobiaan liittyvät toimenpiteet

Antirasismien sisällyttäminen vahvemmin ammattilaisten koulutuksiin sekä antirasismien sisällyttäminen perus- ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmiin

Miten toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

Toimenpideohjelman jokaisella tavoitteella tulisi olla toimen lisäksi mittari(t), jotka tukevat seurantaa. Vastuu toimenpiteistä pitää olla selkeää sekä seurannan avointa ja läpinäkyvää. Lisäksi

säännöllisin väliajoin olisi hyvä selvittää eri väestöryhmien kokemuksia syrjinnästä ja rasismista. Lisäksi on oltava valmiutta uudelleen arvioida ja muuttaa tehottomia tai riittämättömiä toimia.

Toimenpideohjelmien pitäisi olla kestoaltaan ehdottomasti olla yli hallituskausien. Tällöin minimoitaisiin ohjelmien poliittinen ohjaus ja mahdollisten hallitusten muutosten vaikutukset toimenpideohjelmaan.

Muut kommentit

-

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Familia ry:n lausunto luonnoksesta valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Familia ry lausuu omatoimisesti luonnoksesta valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä. Familia on vuonna 1988 perustettu valtakunnallinen kahden kulttuurin perheiden asiantuntijajärjestö ja edunvalvoja. Keskityimme lausunrossamme erityisesti niihin asioihin, jotka koskettavat kahden kulttuurin perheitä.

Yleisenä kommenttina haluamme tuoda esille, että toimenpideohjelma sisältää paljon ylätasoa asioita, mutta varsinainen konkretia ja riittävät resurssit edistää asioita ovat vähäiset. Toimenpideohjelmaan varattu kuusi miljoonaa euroa on pieni määrä rahaa, kun otetaan huomioon samaan aikaan tapahtuvat leikkaukset järjestöjen valtionavustuksista. Ohjelmassa ei avata tarkemmin, miten tähän varattu summa tulee jakautumaan muuten kuin juutalaisten seurakuntien turvallisuuden edistämisen osalta (400 000 euroa/vuosi). Lisäksi toimenpideohjelman tavoitteet ovat ristiriidassa maahanmuuton ja kansalaisuuden saamisen kiristykseen, joiden vaikutukset maahan muuttaneisiin ja täällä asuviin ylijärjaisiin perheisiin ovat suuret. Nyt tehtävät kiristykset heikentävät ihmisten osallisuutta ja mahdollisuuksia elää Suomessa perhe-elämää sekä osallisuutta yhteiskuntaan. Toimenpideohjelma käsittelee myös paljon työelämään kohdistuvia toimenpiteitä. Vaikka työmarkkinoilla olevaan syrjintään pitää puuttua, on tärkeä huomioida myös muilla elämänosa-alueilla esiintyvät syrjinnän muodot. Pelkäämme, että loppujen lopuksi toimenpideohjelma tulee jäämään sananheliksi ja sanoiksi paperille, kun konkretia ja kunnianhimo puuttuvat ohjelmasta.

Haluamme kiinnittää huomion siihen, että toimenpideohjelman luonnoksessa käytetään termistöä, joka ei vastaa esimerkiksi Tilastokeskuksen käyttämää termistöä. Olisi vähintäänkin johdonmukaisempaa käyttää juuri Tilastokeskuksen määritelmiä ulkomaalaistaustaisista ja suomalaistaustaisista. Suomessa asuu yli 130 000 sellaista alle 29-vuotiasta nuorta, joiden toinen

vanhempi on suomalainen ja toinen ulkomaalaistaustainen. Nämä henkilöt määritellään Tilastokeskuksen mukaan suomalaistaustaiseksi ja tässä toimenpideohjelmassa heidät kategorisoidaan ulkomaalaistaustaisiksi (termin merkitys toimenpideohjelmassa varmistettu valtioneuvoston kansliasta), vaikka tosiasiallisesti sitä eivät ole. Olisi myös hyvä, että nämä mixed-suomalaiset pystyttäisiin tuomaan esille tilastoilla omana ryhmänään, joiden rasismien ja syrjinnän kokemuksia voitaisiin myös tarkastella omana ryhmänään. On hyvä muistaa, että rasismi ja syrjintä ei kohdistu vain maahanmuuttajien vaan täällä eläviin rodullistettuihin suomalaisiin. Monet ruskeat ja mustat suomalaiset kokevat rasismia ja syrjintää. Tämän pitäisi olla erikseen huomioituna toimenpideohjelmassa.

Huomautamme myös sen, että termistöä voisi osana toimenpideohjelman toimenpiteitä tarkentaa ja miettiä uudelleen siten, ettei käytettävät termit itsessään loisi lisää syrjintää. Se, että puhumme Suomessa syntyneistä ja kasvaneista henkilöistä toisen tai kolmannen polven maahanmuuttajina, ei varmasti lisää henkilöiden kuulumista suomalaisena tähän yhteiskuntaan.

Yhdenvertaisuus-/antirasismiasiat pitävät olla jo varhaiskasvatuksessa vahvemmin mukana, koska monella ensimmäiset kokemukset rasismista ja syrjinnästä ovat nimenomaan siellä, kuten toimenpideohjelmassakin todetaan. Toimenpiteinä ohjelmassa pitäisi myös näkyä se, että antirasismi sisällytettäisiin peruskoulutuksen ja lukion valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin vahvemmin. Antirasismi olisi otettava vahvemmin mukaan myös opettajankoulutuksen yhdeksi painopisteeksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön olisi ohjeistettava korkeakouluja ja toisen asteen oppilaitoksia sisällyttämään opetussuunnitelmiinsa antirasismia käsittelevää opetusta. Ammattilaisten täydennyskoulutusta antirasismista on tuettava ja toteutettava järjestelmällisesti osana täydennyskoulutusohjelmia. Antirasistisen opetuskokonaisuuden tarjoaminen ja lisääminen pakollisiin opintoihin on tärkeää myös muilla julkisilla aloilla, joissa virkahenkilöt ovat paljon tekemisissä eri taustaisten ihmisten kanssa kuten poliisikoulutuksessa, terveydenhuoltoalan koulutuksessa sekä sosiaalialojen koulutuksessa.

Tärkein keino rasismien ehkäisemiseksi on tarpeellisen koulutuksen ja tiedon saamisen tarjoaminen. Lasten ja nuorten asenteisiin pitää vaikuttaa aktiivisesti aina varhaiskasvatuksesta asti käsittelemällä rasismia muulloinkin kuin jonkun sitä kohdatessa. Lisäkoulutusta rasismien vastaiseen työhön tarvitaan erityisesti varhaiskasvatus- ja opetusalailla, jossa lasten ja nuorten kanssa työskentelevillä on suuri rooli yhteiskunnallisten ennakkoluulojen hälventämiseen ja yhdenvertaisemman ilmapiirin luomiseen. Vahvempi painotus antirasismiin on tarpeen myös opetussuunnitelmissa, erityisesti siksi, että opetussuunnitelmaan kirjatut asiat ohjaavat myös opetushallituksen resursseja ja hankerahoitusta. Antirasistisen opetuskokonaisuuden tarjoaminen ja lisääminen pakollisiin opintoihin on tärkeää myös muilla julkisilla aloilla, joissa virkahenkilöt ovat paljon tekemisissä eri taustaisten ihmisten kanssa kuten poliisikoulutuksessa, terveydenhuoltoalan koulutuksessa sekä sosiaalialojen koulutuksessa.

Toimenpideohjelman yhtenä toimenpiteenä pitäisi olla useamman kielen rekisteröimisen mahdollisuus väestötietojärjestelmään, jota vuonna 2022 julkaistu kielipolitiinen ohjelma esitti yhtenä edistettävänä toimenpiteenä. Mahdollisuus rekisteröidä useampi kieli väestötietojärjestelmään on eri kieliryhmille tärkeä. Tieto äidinkielistä väestötietojärjestelmässä perustuu tällä hetkellä henkilön omaan tai hänen vanhempansa ilmoitukseen. Useamman kuin yhden äidinkielen rekisteröinti mahdollistaisi parempien monikielisten palvelujen suunnittelun esimerkiksi terveydenhuollossa, sosiaalipalveluissa ja koulutuksessa. Se antaisi myös paremman kuvan siitä, mitä kieliä Suomessa puhutaan, ja edistäisi myös perheessä puhuttujen kielten tasa-arvoa ja antaisi paremman kuvan yksilöiden kielellisestä identiteetistä. Samalla se toisi tilastollisesti näkyväksi ja yhteiskunnallisesti hyväksyttäväksi myös monikieliset suomalaiset, jonka vuoksi asian edistäminen osana toimenpideohjelmaa olisi perusteltua. Lisäksi useamman kielen rekisteröinti voisi vähentää väärää ohjaamista S2-opintoihin, jota nykyisinkin tapahtuu. Tällä muutoksella korjattaisiin myös sitä tilastollista harhaa, jossa äidinkielenään sekä suomea että jotakin muuta kieltä puhuva, tulkittaisiin vieraskieliseksi, jos rekisterimerkintä olisi jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saamen kielet. Huomautamme myös, että hallitusohjelmassa on todettu, että kielipoliittisen ohjelman toimenpiteitä edistetään tällä hallituskaudella.

Työelämän osalta toivomme näkyvämpää sitoutumista kielitietoisien työskentelyn edistämiseen sekä kannustetta eri organisaatioille luoda kielistrategia. Työyhteisöjen ja työnantajien pitää olla valmiita luopumaan tutusta ja totutusta, jotta maahan muuttajien, kehittyvällä kielitaidolla olevien rekrytointi ja työskentely osaamistaan ja koulutusta vastaavissa tehtävissä mahdollistuu yhä enemmän ja kielitietoisien työskentelyn edistäminen ja organisaatioiden kielistrategiat ovat olennaisia työkaluja siihen. Kielistrategia kertoo, mitä kieliä organisaatiossa käytetään ja missä tilanteissa. Strategiassa tehdään näkyväksi myös, miten organisaatio suhtautuu monikielisyyteen ja kielenoppimiseen. Moninaisten työyhteisöjen edistämisen osalta sekä kielistrategioilla että kielitietoisella työskentelyllä on suuri merkitys, joka ei nyt nouse riittävällä tavalla esille.

Toimenpideohjelmasta puuttuu myös islamofobian torjuntaan liittyvät toimet. Islamofobia pitäisi nostaa antisemitismin rinnalle erillisenä toimintaohjelmaksi, jolla ehkäistään rasistista häirintää ja väkivaltaa. Julkisten elinten tietoisuutta tarpeesta kiinnittää huomiota ja puuttua kaikkiin muslimeihin ja muslimiyhteisöihin kohdistuvan rakenteellisen syrjinnän muotoihin tulisi lisätä.

Toimenpideohjelma ei sisällä riittäviä lainsäädännöllisiä toimia, joilla voitaisiin edistää pysyvämpiä muutoksia rasismiin ja syrjintään. Toimenpideohjelman tulisi sisältää vihapuheen ja maalittamisen kriminalisointi, kansanryhmää vastaan kiihottamisen lainsäädännön uudistamisen sekä viharikosten paremman tunnistamisen.

Politiikkaan olennaisesti kuuluu myös asioiden nostaminen julkiseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun, sekä epäkohdista ja niiden korjaamisesta viestiminen. Rasistisen käytöksen ja rakenteiden piilottelu ei auta niiden poistamisessa tai vähentämisessä, vaan siirtää vastuun rasismista sen kokijalle, joka joutuu kärsimään siitä. Rasismiin liittyviä kysymyksiä tulee ottaa laajemmin esille julkisessa keskustelussa, ja poliittisen keskustelun vihamielisyyteen on puututtava tiukemmin. Poliittisten päättäjien ja viranomaisten toimesta on myös madallettava kynnyksiä

ilmoittaa kokemastaan rasismista ja syrjinnästä, ja ilmoituksia käsittelevät ihmiset on koulutettava toimimaan oikeudenmukaisesti tilanteissa. Ilmoitusten tekemisen kynnystä tulisi madaltaa, eikä sen tulisi olla kohtuuttoman työlästä tai turhan tuntuista tekijälle, vaan tekijälle pitäisi tulla tunne siitä, että häntä kuunnellaan ja hänen kokemuksensa otetaan huomioon. Poliittisin keinoin voidaan ohjata resursseja asiantuntijatyöhön ja vertaistuen tarjoamiseen rasismia ja syrjintää kohdanneille henkilöille ja perheille.

Toimenpideohjelmasta puuttuu todelliset keinot, miten julkinen valta pitää huolen siitä, miten puhutaan, millaista kieltä saa käyttää. Toimenpideohjelman pitäisi sisältää toimenpiteitä siitä, että mitkä ovat keinot kitkeä poliittisten päättäjien rasistinen ja syrjivä puhe. Jos julkiselle vallalle annetaan hyväksyntä puhua rasistisesta, antaa se olennaisen hyväksynnän sille, miten muut kokevat voivansa puhua eri väestöryhmistä.

Helmanen Elina
Familia ry